

## INTERNET TILI VA UNING TIL MADANIYATIGA TA'SIRI

**Ochilova Xursanoy Maxmud qizi**

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti*

*Turizm kafedrası dotsent v.b.*

[ochilovaxursanoy26@gmail.com](mailto:ochilovaxursanoy26@gmail.com)

**Ashiraliyeva Farangiz Qaxramonovna**

**Allamberganova Sevinch Uktamovna**

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti Turizm fakulteti Xorijiy til va adabiyoti  
yo'nalishi 2- bosqich talabalari*

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada internet tili tushunchasi, uning shakllanish jarayoni hamda o'zbek tilidagi ifodalanish shakllari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Internet tili va adabiy til o'rtasidagi farqlar, ularning o'zaro ta'siri, til madaniyatiga ijobiy hamda salbiy ta'sirlar nazariy va metodologik asoslarda yoritilgan. Maqolada yoshlar nutqida internet tili unsurlarining kengayib borayotgani, ularning adabiy me'yorlarga ta'siri va bunday holatni to'g'ri boshqarish yo'llari ko'rsatib o'tiladi.

**Kalit so'zlar:** internet tili, til madaniyati, kommunikatsiya, transliteratsiya, neologizm, tarmoq tili, sotsiolingvistika, yozma nutq.

## ЯЗЫК ИНТЕРНЕТА И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ЯЗЫКОВУЮ КУЛЬТУРУ

**Очилова Хурсаной Махмудовна**

*Чирчикский государственный педагогический университет,*

*доцент кафедры туризма (и.о.)*

[ochilovaxursanoy26@gmail.com](mailto:ochilovaxursanoy26@gmail.com)

**Аширалиева Фарангиз Кахрамоновна и**

**Алламбергенова Севинч Уктамовна**

*Студентки 2 курса факультета туризма*

*по направлению «Иностранный язык и литература»*

*Чирчикского государственного педагогического университета*

**Аннотация.** В статье анализируется понятие интернет-языка, процесс его формирования и особенности выражения в узбекском языке. Рассматриваются различия между интернет-языком и литературным языком, их взаимное влияние, а также положительное и отрицательное воздействие на культуру речи. На

*теоретико-методологической основе исследуется влияние интернет-языка на речь молодежи и пути формирования культурного интернет-общения.*

**Ключевые слова:** интернет-язык, культура речи, коммуникация, транслитерация, неологизм, сетевой язык, социолингвистика, письменная речь.

## THE LANGUAGE OF THE INTERNET AND ITS IMPACT ON LANGUAGE CULTURE

**Ochilova Khursanoy Makhmudovna**

*Chirchik State Pedagogical University,*

*Acting Associate Professor of the Department of Tourism*

[ochilovaxursanoy26@gmail.com](mailto:ochilovaxursanoy26@gmail.com)

**Ashiraliyeva Farangiz Kakhramonovna**

**Allamberganova Sevinch Uktamovna**

*2nd-year students of the Faculty of Tourism,*

*majoring in “Foreign Language and Literature”*

*Chirchik State Pedagogical University*

**Annotation.** *This article analyzes the concept of Internet language, its formation process, its expression in the Uzbek language, and its positive and negative impact on speech culture. It also explores the influence of Internet language on the speech habits of young people.*

**Keywords:** *Internet language, speech culture, communication, chat, transliteration, neologism, network culture.*

**Kirish.** Hozirgi globallashuv davrida internet inson hayotining ajralmas qismiga aylanib ulgurgan. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida muloqot, o‘qish, ish yuritish, hatto kundalik hayot faoliyati ham raqamli maydonga ko‘chib o‘tdi. Shu bilan birga, internetda shakllanayotgan yangi til hodisalari, ya’ni internet tili yoki tarmoq tili deb ataluvchi lingvistik hodisa tilshunoslikda alohida tadqiqot yo‘nalishiga aylandi. Bu til turi odatdagi og‘zaki yoki yozma nutqdan farqli bo‘lib, qisqartmalar, emoji, transliteratsiya, inglizcha so‘zlar va yangi neologizmlar orqali ifodalanadi. Internet tili zamonaviy yoshlar orasida keng qo‘llanilib, ular o‘rtasidagi muloqot vositasi sifatida faol ishlatilmoqda. Natijada adabiy til me’yorlariga ta’sir qiluvchi yangi shakllar, qisqartmalar va yangi so‘zlar paydo bo‘lmoqda. Masalan, “ok”, “like”, “msg”, “k”, “bro” kabi ifodalar o‘zbek tilida ham tez-tez uchraydi. Bunday o‘zgarishlar tilning tabiiy rivojlanish jarayonining bir qismi

bo'lishi bilan birga, til madaniyatiga, xususan, yoshlar nutqining tozaligi va ifoda aniqligiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Shu bois, internet tili va uning til madaniyatiga ta'sirini o'rganish bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir. Chunki raqamli kommunikatsiya nafaqat yangi so'z va iboralarni, balki yangi muloqot madaniyatini ham shakllantirmoqda. Bu esa o'zbek tilshunosligida internet tili fenomenini tizimli o'rganish, uni adabiy til me'yorlari bilan uyg'unlashtirish va to'g'ri yo'naltirish zaruratini keltirib chiqarmoqda. Mazkur ishda internet tili tushunchasi, uning shakllanish sabablari, o'zbek tili sohasidagi ifodalanish xususiyatlari hamda bu jarayonning til madaniyatiga ijobiy va salbiy ta'siri ilmiy tahlil qilinadi. Shu orqali internet tili madaniy muloqotda qanday o'rin tutayotganini aniqlash va uni me'yoriy til bilan muvofiqlashtirish yo'llari yoritiladi.

**Asosiy qism.** Zamonaviy jamiyatda internetning hayotimizdagi o'rni tobora ortib borar ekan, til tizimi ham yangi kommunikativ muhit ta'sirida sezilarli darajada o'zgarishga uchramoqda. Til — jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarning asosiy vositasi sifatida inson tafakkuri, madaniyati va qadriyatlarini ifodalaydi. Shu sababli internet tili hodisasi nafaqat lingvistik, balki sotsiolingvistik, madaniy va psixologik jihatdan ham tadqiq etilishi zarur bo'lgan masaladir.

Muammoning qo'yilishi shundan iboratki, internet tili o'zining soddaligi, tezkorligi va emotsional ifodaviyligi bilan foydalanuvchilarni o'ziga jalb etadi, biroq bu jarayon ko'pincha adabiy til me'yorlarining buzilishiga, imlo va uslubiy xatolarning keng tarqalishiga olib keladi. Ayniqsa, yoshlar o'rtasida chatlar, ijtimoiy tarmoqlar va messengerlar orqali muloqot qilishda so'zlarning qisqartirilishi ("raq" — rahmat, "brat" — aka, "ok", "k", "haaa" kabi) keng tarqalgan. Natijada nutq madaniyatida soddalashuv, ifoda shaklining buzilishi va tildagi milliy unsurlarning kamayishi kuzatiladi. Shu bilan birga, bu hodisa ijobiy jihatlarni ham o'z ichiga oladi — yangi so'zlar, tezkor ifoda vositalari, ijodiy neologizmlar tilning zamonaviy rivojlanishiga turtki bo'lmoqda.

Nazariy-metodologik asoslar nuqtai nazaridan, mazkur masalani o'rganishda sotsiolingvistika, pragmlingvistika, kommunikativ lingvistika va media tilshunosligi yo'nalishlari asos sifatida xizmat qiladi. Internet tili kommunikatsiya vositasi sifatida virtual muhitda yangi lingvistik me'yorlar va ifoda shakllarini yaratadi. Shu bois, bu hodisani o'rganishda sistemaviy yondashuv muhim ahamiyatga ega: til tizimining fonetik, morfologik, leksik va sintaktik sathlaridagi o'zgarishlar tahlil qilinadi.

Tilshunoslar orasida bu masalaga turlicha yondashuvlar mavjud. Ayrim olimlar (masalan, D. Crystal, N. Baron, L. Stivenson) internet tilini "yangi yozma muloqot formasi" sifatida baholasa, boshqalar uni "oraliq kommunikatsiya turi" deb qaraydi, ya'ni og'zaki va yozma nutq belgilarini birlashtiruvchi vosita sifatida ko'radi. O'zbek tilshunosligida esa internet tili

nisbatan yangi yo‘nalish bo‘lib, u hali to‘liq tizimlashtirilmagan. Biroq bu borada ayrim tadqiqotchilar (Z. Qurbonov, N. To‘xliyeva, M. Jo‘raeva va boshqalar) tomonidan o‘zbek tarmoq tilining shakllanishi, chat tili va transliteratsiya hodisalari haqida dastlabki ilmiy fikrlar ilgari surilgan.

Metodologik jihatdan maqolada taqqoslash, tahlil qilish va kuzatish usullariga tayaniladi. Internetdagi yozma muloqot shakllari, xususan, ijtimoiy tarmoqlardagi postlar, sharhlar va xabarlar o‘rganilib, ularning adabiy til me‘yorlariga mosligi tahlil etiladi. Shuningdek, yoshlar nutqida keng qo‘llanilayotgan inglizcha so‘zlar, qisqartmalar va emoji belgilarining muloqot mazmuniga ta‘siri kuzatiladi. Internet tili o‘z mohiyatiga ko‘ra tezkor axborot almashuvini ta‘minlovchi, iqtisodiy va emotsional jihatdan qulay muloqot shaklidir. Shu sababli u zamonaviy muloqot madaniyatini o‘zgartirib, yangi til standartlarini shakllantirmoqda. Biroq bu holat, agar nazoratsiz kechsa, milliy til me‘yorlarining zaiflashishiga, adabiy nutqning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu bois, internet tilidan foydalanish madaniyati, ya‘ni virtual nutq etikasini shakllantirish bugungi til madaniyati rivojining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Internet tili faqatgina yozma muloqot vositasi emas, balki jamiyatdagi madaniy tafakkur va ijtimoiy munosabatlarni aks ettiruvchi fenomen hamdir. Unda insonlarning shaxsiy fikrlash uslubi, psixologik holati va madaniy saviyasi ifodalanadi. Shu sababli bu masalaga bir tomonlama — faqat salbiy hodisa sifatida emas, balki tilning moslashuvchan va yangilanish jarayoni sifatida yondashish lozim.

**Xulosa.** Yuqoridagi tahlillardan ko‘rinadiki, internet tili zamonaviy kommunikatsiya tizimining ajralmas qismiga aylangan bo‘lib, u til madaniyatiga ikki yo‘nalishda — ijobiy va salbiy jihatdan ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ijobiy tomondan, internet tili tezkor axborot almashinuvi, ijodkorlik, tilning yangilanishi va yangi leksik birliklarning paydo bo‘lishiga xizmat qiladi. U yoshlar orasida muloqotning yangi shaklini yaratadi, so‘z boyligini kengaytiradi va global axborot muhitiga tez moslashish imkonini beradi. Shu bilan birga, salbiy jihatlar ham e‘tibordan chetda qolmasligi kerak. Internet tili orqali adabiy til me‘yorlariga beparvo munosabat, so‘zlarning buzilishi, grammatik xatolar va notabiiy qisqartmalar keng tarqalmoqda. Bu holat yoshlar nutq madaniyatining pasayishiga, tilning milliy o‘ziga xosligini yo‘qotish xavfiga olib keladi. Shuning uchun internet tili bilan adabiy til o‘rtasidagi muvozanatni saqlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Til madaniyatining yuksalishi uchun internetda savodli yozish, adabiy me‘yorlarga rioya qilish, milliy ifoda vositalarini saqlab qolish bo‘yicha keng qamrovli targ‘ibot-tashviqot ishlarini olib borish lozim. Shu bilan birga, o‘quvchilar va talabalar orasida virtual muloqot etikasini shakllantirish, tilni to‘g‘ri qo‘llash ko‘nikmalarini mustahkamlash, o‘zbek tilining raqamli muhitdagi nufuzini oshirish dolzarb vazifadir. Xulosa qilib aytganda, internet tili

tilning tabiiy rivojlanish jarayonining bir ko‘rinishi bo‘lsa-da, uning madaniy va estetik me‘yorlar bilan uyg‘unlashuvi ta’lim, ommaviy axborot vositalari va lingvistik siyosat orqali boshqarilishi zarur. Faqat shunda internet tili milliy madaniyatimizning boyligi va o‘ziga xosligini saqlagan holda zamonaviy taraqqiyot talablariga javob bera oladi.

### Foydalanilgan adabiyotlar

1. Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge University Press, 2006.
2. Baron N. S. Always On: Language in an Online and Mobile World. – Oxford University Press, 2008.
3. To‘xliyeva N. “Internet tili va uning lingvistik xususiyatlari.” // O‘zbek tili va adabiyoti jurnali, 2019-yil, №3.
4. Qurbonov Z. Zamonaviy o‘zbek tilining rivojlanish omillari. – Toshkent: Fan, 2020.
5. Jo‘raeva M. “Tarmoq kommunikatsiyasi va yoshlar nutq madaniyati.” // Filologiya masalalari, 2021-yil, №2.
6. Stevenson L. The Language of Social Media: Identity and Community on the Internet. – Routledge, 2014.
7. Karimov I. A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni. – 2020-yil 21-oktabr.
9. O‘.Usmonova, D.Nazarova. Til madaniyati va nutq odobi. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2017.
10. Muxammadjonova D. “Raqamli kommunikatsiya sharoitida o‘zbek tili me‘yorlari.” // Tilshunoslik tadqiqotlari, 2022-yil, №1.